

Eetbare en **giftige** paddenstoelen

.....
EENVOUDIG HERKENNEN EN ONDERSCHIEDEN
.....

Pas op voor
giftige
dubbelgangers!

Hans E. Laux

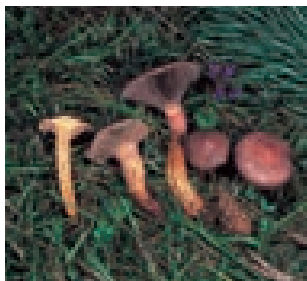

KOSMOS

Inhoud

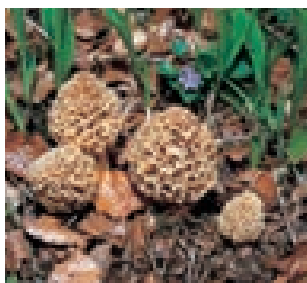
Leeswijzer.....	4
Zoeken, determineren en plukken	6
Eerste hulp bij paddenstoelvergiftiging	9
Vaktermen	10
Verder lezen in tekst en beeld.....	11

Buisjes- en gaatjeszwammen 12

Lamel- of plaatjeszwammen 38

Niet-plaatjeszwammen 164

Register	186
----------------	-----

Snel op weg – met dit boek

Kleurcode

Om de beschreven paddenstoelen snel terug te vinden, zijn ze ingedeeld in drie gemakkelijk te herkennen groepen. Een kleur balk onder elke afbeelding geeft de groep aan:

Buisjes- en gaatjeszwammen

Lamel- of plaatjeszwammen

Niet-plaatjeszwammen
(trilzwammen, buikzwammen, zakjeszwammen)

Bittere boleet

Tylopilus felleus Galboleten

juni – oktober
naal- en loofbos
hoed 4–8 cm

Hoed aanvankelijk halfbolvormig, later kussenvormig tot ongeveer vlak, lichtbruin tot donker olijfgroen; huid droog fijn viltig, bij vochtigheid plakkerig, niet afstroopbaar. **Buisjes** behoorlijk lang, aan de steel uitgebocht, bij volwassen exemplaren buigig; poriën min of meer rond of hoekig, eerst wit, later roze, na kneuzing donkerder. **Sporenpoeder** rozebruin. **Steel** 5–15 cm lang, stevig, aan de grond buigig verdikt, lichtbruin met donkerder, grof, duidelijk zichtbaar netwerk. **Vlees** stevig, wit; geur aangenaam; smaak zeer bitter. **Voorkomen** zelden in loofbossen, op zure bodems. **Eetbaarheid** De bittere boleet is weliswaar niet giftig, maar is zo bitter, dat deze niet voor consumptie geschikt is. **Gelijknissen** Gewoon eekhoorntjesbrood, Vroeg eekhoorntjesbrood (→ blz. 14), Kastanjeboleten (→ blz. 15), Gewone berkenboleten (→ blz. 16) en Eikenboleten (→ blz. 17) lijken bedrieglijk veel op jonge Bittere boleten en worden ook vaak met ze verward. Wanneer er ook maar één enkele Bittere boleet in je gerecht terecht komt, kan het hele paddenstoelengerecht weggegooid worden.

12

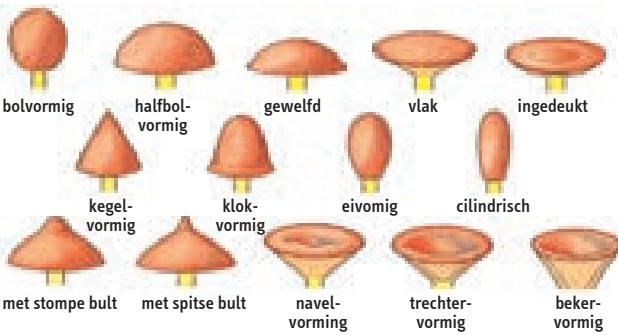
Vruchtzetting Paddenstoelen groeien meestal in bepaalde periodes van het jaar. Voor iedere soort geven we deze periode aan.

Voorkomen De meeste soorten zijn gespecialiseerd op zeer specifieke groeiplaatsen, veel soorten komen alleen maar voor op bepaalde bomen.

Hoedgrootte De grootte van de hoed (diameter in cm) is redelijk snel te bepalen en een belangrijk kenmerk.

Vaktermen

Hoed

Lamelvorm

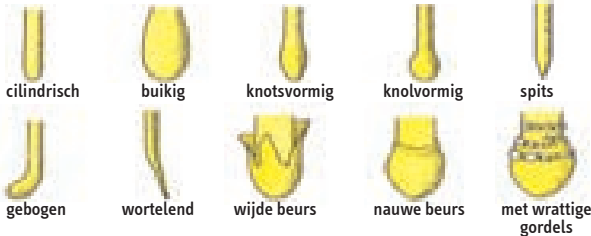
Lamelaaanhechting

Ring

Steel en steelvoet

Fluweelboleet

Xerocomus subtomentosus (*Boletus subtomentosus*) Fluweelboleten

juni–oktober
loof- en naaldbos
hoed 3–12 cm

Hoed eerst halfbolvormig, later gewelfd, vlezig, geelolijf, olijfbuin; huid fluwelig, fijn viltig, droog, niet afstroopbaar en nauwelijks scheurtjes. **Buisjes** tot 1,5 cm lang, uitgebocht, gemakkelijk van hoedvlees te scheiden, helder geel; poriën wijd, hoekig, dooiergeel, oud geelachtig groen, na kneuzing niet of licht blauw verkleurend.

Sporenpoeder olijfbuinachtig. **Steel** 3–10 cm lang, slank, vaak gebogen, naar onder verjongend, geelbruinachtig, fijnkorrelig-vlokkig, bruinachtig gestreept.

Vlees jong stevig, later sponsachtig, wittig, in de steel geelachtig, bij insnijden niet of licht blauw verkleurend; geur onopvallend; smaak mild. **Eetbaarheid** mengpad-denstoel. **Gelijkenissen** De Fluweelboleet is zeer veranderlijk en kan gemakkelijk verward worden met andere paddenstoelen.

Blz. 18 ◀ Oneetbare dubbelganger

Onder de fluweelboleten komen geen giftige paddenstoelen voor. Maar verwis-seling met de brandend scherpe Peperboleet is mogelijk. Een smaakproef brengt uitkomst.

Spitsschubbige parasolzwam

Lepiota aspera (*Echinoderma asperum*) Parasolzwammen

augustus–oktober
loof- en naaldbos
hoed 4–15 cm

Hoed jong kegelvormig tot klokvormig, oud vlak, crèmekleurige ondergrond met geel- tot donkerbruine, spitse kegelvormige, afwrijfbare schubben, rand jong met fijndradige sluier, met de steel verbonden, blijft lang naar beneden gebogen. **Lamellen** vrij, smal, zeer dicht opeen, vaak gevorkt, wit, later crèmekleurig, snede onregelmatig fijn gekarteld tot gegolfd. **Sporenpoeder** crèmewit. **Steel** tot 12 cm lang, cilindrisch, eerst vol, later hol, beneden de ring hazelnootbruin, daarboven wittig of hoedkleurig; ring breed, vliezig, hangend, gescheurd, niet erg blijvend; voet meestal knolvormig. **Vlees** week, wit, enigszins bruin verkleurend; geur en smaak weersprekend. **Voorkomen** ook in wegbermen en in parken en tuinen. **Eetbaarheid** De paddenstoel is giftig. **Gelijkenissen** Onder de parasolzwammen uit de geslachten *Macrolepiota* en *Echinoderma* bevinden zich meerdere gelijkende, moeilijk te determineren, giftige soorten. De Grote parasolzwam en Knolparasolzwam (→ blz. 117) hebben geringe overeenkomsten, maar onderscheiden zich door een aangename geur.

Smakelijke russula

Russula vesca Russula

(mei)juli – oktober
loof- en naaldbos
hoed 6–10 cm

Hoed jong halfbolvormig, later gewelfd tot vlak, centrum al snel ingedeukt, vlees roodachtig tot bruinachtig; huid vochtig plakkerig-glanzend, droog, mat, tot de helft afstroopbaar, hoedhuid later 1–2 mm van de rand teruggetrokken. **Lamellen** aan de steel aangehecht of enigszins aflopend, dicht opeen, dun, nauwelijks breekbaar, wit, later roestvlekken. **Sporenpoeder** wit. **Steel** 3–8 cm lang, 1–2,5 cm breed, stevig, vol, oud sponsachtig, wit, oud vaak met roestvlekken, voet verjongend, meestal kort toegespitst. **Vlees** stevig, wit; bijna reukloos; smaak zoetig, nootachtig. **Voor-komen** bij voorkeur onder beuken en sparren. **Eetbaarheid** zeer goed eetbare paddenstoel. **Gelijkenissen** De relatief elastische lamellen zijn een uitzondering onder de russula's.

Blz. 146 ◀ Giftige dubbelgangers

De zeer scherp smakende Stevige braakrussula heeft, net als andere nauw verwante braakrussula's, een kersenrode hoed. Typierend voor de Smakelijke russula is echter de 1–2 mm teruggetrokken hoedhuid.

Register

Aardappelbovisten

- Gele aardappelbovist 164
- Kleine aardappelbovist 164
- Wortelende aardappelbovist 164

aderbekerzwam, Grote 185

Afgeknotte reuzenknotszwam 179

Agaricus

- *abruptibulbus* 107
- *arvensis* 106
- *bisporus* var. *albidus* 115
- *bitorquis* 114
- *campestris* 113
- *edulis* 114
- *essettei* 107
- *hortensis* 115
- *praeclaresquamosus* 112
- *silicola* 108
- *xanthoderma* 112

Agrocybe

- *dura* 61
- *praecox* 61

Albatrellus confluens 35

Amanieten

- Bruine vliegenschwam 92
- Gele knolamaniet 110
- Grauwe amaniet 95
- Grijze slanke amaniet 109
- Groene knolamaniet 98
- Keizersamaniet 88
- Kleverige knolamaniet 104, 105
- Koningsamaniet 92
- Narcisamaniet 103
- Panteramaniet 94
- Parelamaniet 93
- Porfieramaniet 96
- Prachtamaniet 97
- Roodbruine slanke amaniet 102
- Roze amaniet 103
- Saffraanamaniet 103
- Vliegenschwam 86
- Vroege knolamaniet 105

Amanita

- *caesarea* 88
- *ceciliae* 97
- *citrina* 110
- *crocea* 103
- *eliae* 103
- *excelsa* 95
- *fulva* 102
- *gemmata* 103
- *inaurata* 97
- *mappa* 110
- *muscaria* 86, 87
- *pantherina* 94
- *pantherina* var. *abietinum* 94
- *phalloides* 98, 99
- *porphyria* 96
- *regalis* 92
- *rubescens* 93
- *spissa* 95

- *vaginata* 109
- *verna* 105
- *virosa* 104, 105
- Amethystcantharel 169
- Amethystzwam 49
- Anijschamignon 106
- Gewone anijschamignon 106
- Klompvoetchamignon 107
- Slanke anijschamignon 108
- Anijsgordijnzwam 47
- Appelgeurrussula 142
- Appelrussula 139
- Armillaria
- *mellea* 85
- *ostoyae* 85
- Auricularia
- *auricula-judae* 177
- *mesenterica* 176

Baardige melkzwam 152

Barstende leemhoed 61

Bekerzwammen

- Bruine bosbekerzwam 184, 185
- Grote voorjaarsbekerzwam 184
- Kroonbekerzwam 184
- Vroege bekerzwam 184, 185

Berkenzwam 36

- Beukenrussula 148
- Beukwortelzwam 77
- beurszwam, Gewone 111
- Biefstukzwam 37
- Bittere boleet 12
- Bitterscherpe ridderzwam 66
- Blauwe oesterzwam 163
- Bleke boleet 23
- Bleke collybia 74
- Bleke knoflooktaailing 78
- Bleke koraalzwam 172
- Blozende ridderzwam 65
- Boleten
- Bittere boleet 12
- Bleke boleet 23
- Eikenboleet 17
- Fijnschubbige boleet 20
- Fluweelboleet 19
- Geelnetboleet 31
- Gewone berkenboleet 16
- Gewone heksenboleet 27
- Goudporieboleet 30
- Holsteelboleet 21
- Kastanjeboleet 15
- Koeienboleet 25
- Koewachtersboleet 25
- Koningsboleet 22
- Melkboleet 24
- Peperboleet 18
- Pronksteeleboleet 28
- Roodsteelfluweelboleet 29
- Satansboleet 26
- Wortelende boleet 22

Boletinus

- *cauipes* 21
- Boletus
- *aestivalis* 14
- *appendiculatus* 31

- *calopus* 28
- *chrysenteron* 29
- *edulis* 13
- *erythropus* 27
- *fechtneri* 23
- *impolitus* 30
- *radicans* 22
- *regius* 22
- *reticulatus* 14
- *satanas* 26
- *subtomentosus* 19
- bostrechtterzwam, Grote 54
- Botercollybia 72
- botercollybia, Roodbruine 73
- bovist, Zwartwordende 87
- Bovista nigrescens* 87
- Braakrussula 138
- Breedplaatstreephoed 76
- Broodjeszwam 35
- Bruine bosbekerzwam 184, 185
- Bruine vliegenschwam 92
- Bruinesuikerzwam 176
- Bruinviolette gordijnzwam 49
- Bundelcollybia 74
- Bundelmosklokje 130
- bundelridderzwam, Witte 50
- bundelzwam, Schubbig 84

Calocera viscosa 175

Calocybe gambosa 69

Calvatia

- *excipuliformis* 91
- *saccata* 91

Cantharellen

- Amethystcantharel 169
- Gele trechtercantharel 171
- Hanenkam 167
- Oranje cantharel 170
- Trechtercantharel 171
- Valse hanenkam 168

Cantharellus

- *cibarius* 167
- *cibarius* var. *amathysteus* 169
- *friesii* 170
- *lutescens* 171
- *tubaeformis* 171
- *xanthopus* 171

Chalciporus piperatus 18

chamignonparasol,

Gebundelde 120

Chamignonen

- Gekweekte champignon 115
- Gewone anijschamignon 106
- Gewone weidechamignon 113
- Karbolchamignon 112
- Klompvoetchamignon 107
- Parelhoenchamignon 112
- Slanke anijschamignon 108
- Straatchamignon 114
- Chlorophyllum rhacodes* 117
- Choiromyces
- *maeandriiformis* 165
- *venosus* 165

Over de auteur

Hans E. Laux is paddenstoelenkenner en als deskundige verbonden aan de Duitse vereniging voor mycologie. Hij schreef meerdere boeken over paddenstoelen en eetbare planten.

Colofon

KOSMOS

www.kosmosuitgevers.nl

Dit is een uitgave van
Kosmos Uitgevers
Postbus 8049
3503 RA Utrecht

Oorspronkelijke uitgave:
Essbare Pilze und ihre giftigen Doppelgänger
Pilze sammeln – aber richtig
© 2014 Franckh-Kosmos Verlags-GmbH &
Co. KG, Stuttgart
Tekst en foto's Hans E. Laux
Tekeningen Wolfgang Lang

Nederlandse uitgave:
© 2014 Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen
Vertaling, redactie, zetwerk en omslag:
Fontline, Nijmegen

ISBN 978-90-521-0973-2
NUR 430

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Belangrijke aanwijzingen voor de gebruikers van dit boek

De duidelijkste beschrijving in een paddenstoelenboek zal nooit op kunnen wegen tegen de kennis die een paddenstoelenkenner in de loop van vele jaren opgebouwd heeft. Laat daarom zelf gedetermineerde paddenstoelen bij twijfel altijd nog een keer door een kenner op naam brengen. Bij twijfels over een bepaalde soort: niet gebruiken!

Over het algemeen geldt: paddenstoelen nooit rauw eten! Indien niet anders is aangegeven, betekent 'eetbaar' altijd dat de paddenstoel eerst door bakken, koken enzovoort verhit is geweest.

Uitgever en auteur aanvaarden geen enkele verantwoordelijkheid voor foute determinaties door lezers van dit boek en voor individuele intoleranties.

Eetbare en giftige paddenstoelen

Eetbaar of giftig? Deze natuurgids helpt je de belangrijkste eetbare paddenstoelen van hun oneetbare of giftige dubbelgangers te onderscheiden en verwisselingen te vermijden.

- 175 eetbare paddenstoelen en hun dubbelgangers in directe vergelijking
- alle belangrijke kenmerken in één oogopslag
- duidelijke karakterisering: eetbaar, oneetbaar of giftig
- snel zoeken door de indeling van de paddenstoelen in drie groepen

ISBN-13: 978-90-521-0973-2

9 789052 109732

www.kosmosuitgevers.nl

K
KOSMOS

NUR 420
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen